

ODJECI USPOSTAVE BANOVINE HRVATSKE U HRVATSKO-BUNJEVAČKOJ JAVNOSTI

Krešimir BUŠIĆ

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

UDK: 323.113(497.113=163.42)"1939/1941"(093)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 10. 1. 2005.

U radu autor analizira odjeke hrvatsko-bunjevačke javnosti o uspostavi Banovine Hrvatske 1939.-1941. godine. Služeći se dostupnom građom, prije svega novinskim člancima, časopisima i propagandnim brošurama, autor analizira važnost jačanja političkih i kulturnih veza između Zagreba i Subotice u osvit Drugoga svjetskoga rata. Autor ukratko iznosi i glavne smjernice procesa nacionalne integracije bunjevačke etničke zajednice u hrvatsku naciju. Stoga se u radu promatra ulogu hrvatsko-bunjevačkih elita, koje u naznačenom vremenu imaju presudnu ulogu u očuvanju nacionalnoga identiteta, odnosno samosvjesnoga nacionalnoga izjašnjavanja Bunjevaca i Šokaca kao Hrvata. Prikazan je i otpor bunjevačke zajednice prema učestalim asimilacijskim pokušajima srpskih hegemonističkih krugova. Autor ističe važnost malo poznatoga javnoga zalaganja i propagandnoga djelovanja dijela bunjevačkih kulturnih i političkih elita, s ciljem priključenja "Bačke Hrvatske", tj. šest sjevernobačkih i baranjskih kotara, s većinskim katoličkim šokačkim i bunjevačkim stanovništvom u samostalnu Banovinu Hrvatsku.¹

Krešimir Bušić, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,
Marulićev trg 19/1, p. p. 277, 10001 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: Kresimir.Busic@pilar.hr

UVOD

719

Bački Hrvati-Bunjevci i Šokci jedan je od brojnih etničkih ogranaka hrvatskoga naroda. U protekla tri stoljeća oni su na južnougarskom, tj. bačkom, prostoru očuvali svoju bogatu povijesnu i kulturnu baštinu, koja se izgrađivala na prepoznatljivoj podlozi hrvatskoga nacionalnoga i kulturnoga identite-

ta. Ipak, treba istaknuti kako je taj hrvatski kulturni, odnosno u još većoj mjeri nacionalni, identitet bunjevačke zajednice počesto bio ugrožavan od nasrtaja susjednih moćnih vladajućih naroda, napose Mađara i Srba.

To se ponajbolje očituje ako promotrimo nacionalno-integracijske procese unutar navedene zajednice od druge polovice 19. do sredine 20. st. Upravo u naznačenom vremenu tu hrvatsku, bunjevačko-šokačku zajednicu najsnažnije prožimaju brojni dezintegracijski elementi koji usporavaju prirodan tijek nacionalne i kulturne integracije tih hrvatskih etničkih dijelova u modernu hrvatsku naciju.

O navedenoj problematici u proteklom je vremenu izašlo nekoliko relevantnih povijesnih studija i članaka, a poglavito su važni radovi R. Horvata (1922.), P. Pekića (1930.), M. Čovića (1938.). U novije vrijeme nacionalno-integracijskim i identitetskim pitanjima bavili su se A. Sekulić (1990., 1991., 1995.), T. Vereš (1997.), T. Žigmanov (2004.) i K. Bušić (2003.).

Stoga nam se logično nameće potreba objašnjenja povijesnoga, sociološkoga i dr. pristupa u istraživanju složenih procesa nacionalne integracije. Također je važno istaknuti značenje samospoznavanja osnovnih identitetskih obilježja kao primarnih elemenata u oblikovanju nacionalne svijesti.

U tu svrhu treba istaknuti kako u radovima hrvatskih povjesničara pod pojmom "integracije" hrvatske nacije napose razumijevamo složeni proces pretvaranja tradicionalnih hrvatskih etničkih zajednica, tj. srednjovjekovnoga hrvatskoga naroda, u modernu naciju tijekom 19. i 20. st. (M. Gross, 1981.; Gross, Szabo, 1992.). Tim procesima također se suprotstavljaju snažni dezintegracijski procesi, koji se paralelno odvijaju i ugrožavaju nesmetanu tranziciju etničkih zajednica u moderne nacije. Elementi toga diskontinuiteta pojavljuju se već od 15. do 18. st. i snažno utječu na usporene integracijske procese u 19. i 20. st. Dezintegracijski procesi napose su u navedenom razdoblju potaknuti osmanskim osvajanjima, što ima za posljedicu da dijelovi hrvatskih etničkih populacija učestalo i trajno migriraju na sigurnije prostore, u velikoj mjeri izvan matičnoga etničkoga teritorija. Istodobno cijeli hrvatski prostor nalazi se pod upravom država susjednih naroda, pa se na hrvatskom tlu stvara više zasebnih i slabo povezanih teritorijalno-političkih jedinica koje slabo međusobno komuniciraju, što rezultira i stvaranjem više zasebnih i nepovezanih kulturnih središta. Ne manje važna činjenica jest i to što su vladajuće inorodne elite neposredno utjecale na nestanak vodećih narodnih plemićkih rodova, koji su bili nositelji suvereniteta srednjovjekovnoga hrvatskoga političkoga naroda (*natio croatica*), pa je nestanak tradicionalne političke elite uvelike pridonio stagnaciji hrvatskoga društva u 18. st. (Rogić, 2000.; Stančić, 2002.).

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 4-5 (78-79),
STR. 719-741

BUŠIĆ, K.:
ODJECI USPOSTAVE...

Upravo taj neravnomjerni razvoj hrvatskoga društva bit će i glavni razlog odgode početka realizacije integracijskih procesa sve do sredine 19. st. Isto tako važno je uočiti i utjecaj dez-integrirajućih elemenata na razvoj nacionalnih ideja i ideologija. U prvom redu mislimo na južnoslavensku ideju/ideologiju, koja potpuno ne korespondira sa sustavom nacionalnih vrednota, odnosno izgradnjom nacionalnih institucija nastalih kao produkt težnji i mogućnosti "realne politike" tijekom 19. i 20. st., nego se projicira kao "želje" nerealne politike u određenom sklopu uvjetovanih društvenih, političkih, kulturnih okolnosti te participira unutar integracijskoga procesa kao određeni dualizam koji nije mogao biti prosperitetna osnova u realizaciji hrvatskih integracijskih procesa (Korunić, 1996.).

Drugo važno pitanje koje treba pobliže razmotriti jest važnost razumijevanja identitetskih obilježja u procesu stvaranja modernih nacija. Taj pojam povjesničari danas istražuju na osnovi plodnih socioloških teorija te ga promatraju kao strukturu u kojoj su pojedinačne osobine elementi koji međusobno funkcioniraju povezani i međusobno uvjetovani, pri čemu stvaraju osjećaj pripadnosti zasebnoj zajednici kao skupini s vlastitim identitetom (Stančić, 2002.). Identitetska obilježja često se definiraju i kao produkti "nove više homogenizirajuće kulture" (Gellner, 1998.). Viša kultura zasnovana je, kako se često u literaturi ističe, na moći elita da preradbom kulturnih atributa "niže ili pučke kulture" stvore nove obrasce prilagođene ostvarivanju njihovih grupnih interesa ili interesa neke zajednice (Gellner, 1998.; Rogić, 2003.). Pri društvenoj izgradnji identiteta unutar nacionalnih zajednica treba uočiti kako je taj pojam dubinski određen poviješću, zemljopisom i biologijom te je bitan u izgradnji obrambenih institucija i ideologija, tj. obrambenoga identiteta neke zajednice, koja se u svom opstanku samosvjesno suprotstavlja svakom isključivanju od strane drugih/drugačijih zajednica (Castells, 2002.). Pritom se upozorava kako je u analizi identitetskih obilježja napose važno odgovoriti na nekoliko pitanja, kao što su: tko sam ja?, tko smo mi?, odakle dolazimo? (Katunarić, 2003.; Rogić, 2003.). Upravo ta pitanja upućuju na samokategorizaciju, tj. samosvijest, koja je važna u razlikovanju povijesnih, zemljopisnih, kulturnih i društvenih tvorbi unutar pojedinih etničkih i nacionalnih zajednica. Identitet se danas sve više povezuje i sa "stilom života", odnosno s *imageom*. *Image* u sebi nosi određene vrijednosne sustave i izravno se veže na identitetsku samosvijest, odnosno samokategorizaciju pojedinca ili grupe (Skoško, 2004.). Upravo je ta identitetska samosvijest jedan od primarnih pokretača modernizacijskih i nacionalno-integracijskih procesa, tj. cjelovite emancipacije pojedinih nacionalnih zajednica.

OTPOR HRVATSKO-BUNJEVAČKIH ELITA SRBIJANSKIM ASIMILACIJSKIM POKUŠAJIMA 1939.-1940. GODINE

Hrvati-Bunjevci i Šokci od nastanka Kraljevine SHS pa do početka Drugoga svjetskoga rata, u cilju očuvanja osobnoga nacionalnog i kulturnog identiteta, bili su primorani pružati stalan otpor asimilacijskim pokušajima unitarističkih i hegemonističkih srbijanskih elita. Izgradnja nacionalne svijesti, odnosno obrana nacionalnoga i kulturnoga identiteta, stoga je usko povezana sa sazrijevanjem nacionalno-integracijskih procesa unutar hrvatsko-bunjevačke zajednice. Taj se otpor od 1918. do 1941. godine uvjetno odvijao u četiri razvojna stupnja:

- 1.) početni ili jugoslavensko-ideološki (1918.-1919.)
- 2.) prijelazni ili organizacijsko-stabilizacijski (1919.-1929.)
- 3.) središnji ili kulturno-integracijski (1929.-1939.)
- 4.) završni ili nacionalno-integracijski (1939.-1941.)

Upravo je završni ili nacionalno-integracijski stupanj posebice važan, jer će od 1939. do 1941. godine jasno biti izražena nacionalna samosvijest bačko-baranjskih Hrvata Bunjevaca i Šokaca. Rješavanje dugo potiskivanoga hrvatskoga nacionalnoga pitanja bit će i poticaj Bunjevcima i Šokcima da samosvjesno izraze svoje nacionalne težnje, pa će i oni pozorno pratiti tijek i rezultate pregovora između hrvatskih i srpskih elita oko uspostave Banovine Hrvatske. Treba istaknuti kako je početak pregovora između monarhističkih srbijanskih i hrvatskih elita bio napose potaknut teškim političkim i predratnim prilikama u Europi. Srbijanski monarhistički krugovi dobro su procijenili kako unutrašnja nestabilnost uzrokovana dugotrajnim odgađanjem rješavanja nacionalnih odnosa slabi jugoslavensku državnu zajednicu u pripremama za sve izvjesniji ratni sukob.

Ipak, dio unitarističkih srbijanskih političara nije bio spreman na popuštanje prema najjačoj oporbnoj političkoj stranci, HSS-u, kao glavnom političkom predstavniku hrvatskoga naroda, pa su u većem dijelu zemlje i dalje provodili represivne mjere. Upravo su te srbijanske elite bile okupljene oko Jugoslavenske radikalne zajednice, odnosno Srpskoga kulturnoga kruga.² I u Bačkoj oni su glavni predvodnici represivne i asimilacijske politike te su ustrajavali na pokušajima sprječavanja jačanja veza između glavnoga hrvatskog integracijskog središta, Zagreba, i Subotice, središta političkoga i kulturnoga djelovanja među Bunjevcima i Šokcima. Glavna zadaća tih pokušaja bila je sprječavanje završetka nacionalno-integracijskih procesa Hrvata Bunjevaca i Šokaca te sprječavanje mogućega ulaska Bačke i Baranje u Banovinu Hrvatsku. U tu svrhu unitaristički i hegemonistički srbijanski krugovi nastavljaju pribjegavati taktici negiranja etničke sličnosti Bunjevaca i Šokaca s ostalim hrvatskim etničkim dijelovima,

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 4-5 (78-79),
STR. 719-741

BUŠIĆ, K.:
ODJECI USPOSTAVE...

odnosno negiranje njihovih identitetskih obilježja kao sastavnoga dijela hrvatskoga nacionalnoga i kulturnoga identiteta. Srbijanske elite napose pokušavaju reafirmirati unitarističku jugoslavensku ideologiju, s ciljem postupnoga preta-panja etničkih Bunjevaca u nacionalne Srbe. Kao glasnogovornici politike JRZ-a, često se u prvome planu ističu unitaristički opredijeljeni Bunjevci. Ta izrazita kulturna i politička manjina djeluje unutar zajednice s jedinim ciljem: spriječiti pokušaj hrvatske nacionalne integracije.³ U subotičkoj javnosti, pa tako i među mjesnim srbijanskim elitama, velik odjek imat će uspostava Banovine Hrvatske, što dovodi do pojačanoga pritiska na lokalnu bunjevačku zajednicu. Ponajbolje se ta antihrvatska propaganda, kao i bojazan da će hrvatski kulturni i politički predstavnici snažno utjecati na samosvijest bunjevačko-šokačkoga stanovništva, zorno vidi u propagandističkoj brošuri Aleksandra Martinovića *Istina o Bunjevcima i Šokcima*. Suprotstavljajući se političkim i kulturnim akcijama vodećih predstavnika Hrvata-Bunjevaca i Šokaca, on ustrajava na velikosrbijanskim pseudoznanstvenim tezama kako su Bunjevci i Šokci etnički Srbi. Martinović kao teze za negaciju sličnosti bunjevačko-šokačkih identitetskih obilježja s hrvatskim nacionalnim i kulturnim identitetom iznosi sljedeće:

- 1.) "Svi štokavci su Srbi"
- 2.) "Bunjevci i Šokci u svojoj prošlosti bili su svesni svoga srpskog podretla"
- 3.) "Bunjevci i Šokci nisu znali za hrvatsko ime sve do oslobođenja i ujedinjenja"
- 4.) "Austrija je Bunjevce i Šokce smatrala Srbima"
- 5.) "Hrvatstvo Bunjevaca i Šokaca kao plod hrvatske političke propagande preko bunjevačko-šokačkoga sveštenstva"

Ipak, glavna svrha toga rada jest Martinovićev pokušaj odvratanja Bunjevaca i Šokaca od njihovih težnji da se baranjski trokut i sjevernobački kotarevi u kojima se nalazilo 90% hrvatskoga bunjevačko-šokačkoga stanovništva odvoje od Vojvodine, tj. izdvoje iz uprave Dunavske banovine, te priključe novoustrojenoj Banovini Hrvatskoj. To se ponajbolje može prepoznati u ostalim njegovim tezama u kojima se primjećuje ta njegova velika bojazan:

- 1.) "Velikohrvatska politika nije u prošlosti nikada pretendovala na Severnu Bačku i Baranju niti uopšte na Vojvodinu"
- 2.) "Hrvati su za senatora izabrali jednog Bunjevca da bi ovaj zahtevao pripojenje Severne Bačke i Baranje Banovini Hrvatskoj"
- 3.) "Bunjevci i Šokci u težnji da se Severna Bačka i Baranja pripoje Banovini Hrvatskoj traže pomoć među našim nacionalnim manjinama Mađarima i Nemcima"

4.) "Hrvati mnogo jače navaljuju na Severnu Bačku nego na Bosnu i Hercegovinu"

5.) "Bačka i Baranja ne mogu pripadati Banovini Hrvatskoj već iz tog razloga, što u njoj ima dva puta više Srba nego što je Hrvata pod centralnom beogradskom vlašću"

6.) "Hrvati nemaju pravo kad kažu da Severna Bačka i Baranja ne bi pripale Jugoslaviji da tu nije bilo Bunjevaca"

Martinović tvrdi kako Bunjevci i Šokci nisu bitno pridonijeli ulasku Bačke i Baranje u jugoslavensku državnu zajednicu, jer je Srbija te "srpske zemlje" dobila u ratu protiv Austrije, a to su im zajamčili i saveznici bez obzira na relativno malen broj srpskoga stanovništva na tom prostoru. Nasuprot stavovima srbijanskih elita, članovi bačko-baranjskoga HSS-a predvođeni Josipom Đidom Vukovićem, a uz podršku vodećih osoba Rimokatoličke crkve – biskupa Lajče Budanovića i msgr. Blaška Rajića – jasno su podržali uspostavu Banovine Hrvatske.⁴ Nastojeći se oduprijeti navedenim unitarističkim i hegemonističkim težnjama srbijanskih elita, bunjevački prvaci sve više traže oslonac u Zagrebu. Kao glavna zadaća pred njih se sada postavlja obrana ugroženoga hrvatskoga nacionalnoga identiteta. Iako je kulturni rad bio u stalnom usponu te je sve više utjecao i na masovnu pučku kulturu i na nove naraštaje bunjevačko-šokačke mladeži, ipak se treba istaknuti kako su nacionalno-integracijski procesi svoj završni oblik dobili tek u trenutku otpočinjanja pregovora hrvatskih i srpskih elita oko preustroja jugoslavenske državne zajednice.

To se ponajbolje može vidjeti ako se pomnije promotre javna glasila, odnosno javni istupi, vodećih osoba bunjevačko-šokačke etničke zajednice. Već 24. ožujka 1939. godine u uredničkom komentaru *Subotičkih novina* pod naslovom *Mi i Hrvatsko pitanje* ističe se kako se u rješavanju hrvatsko-srpskih odnosa, tj. državnoga preustroja Jugoslavije, trebaju uzeti u obzir dva bitna pitanja vezana za položaj bačko-baranjskih Hrvata.⁵ Kao prvo važno pitanje naglašava se potreba rješavanja teritorijalne integracije. On ističe prednost kompaktnosti prostora Baranje i Bačke te njihovu povezanost sa slavonskim prostorom, na kojem su također stoljećima prisutni etnički šokački Hrvati.⁶ Urednik kao drugo pitanje ističe važnost identitetskih obilježja, pa ističe kako su Bunjevci i Šokci po kulturi, jeziku i mentalitetu isti kao i Hrvati.⁷ Upravo tu novoizraženu bunjevačku samosvijest posvjedočio je tijekom posjeta bačkim šokačko-bunjevačkim mjestima i ugledni hrvatski književnik i pravaški političar Mile Budak, koji je napose naglasio istost identitetskih obilježja bačkih Bunjevaca s ličkim bunjevačkim Hrvatima.⁸

Istodobno vodeće osobe bunjevačko-šokačke zajednice pokušavaju osnažiti veze između Zagreba i Subotice. U tu

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 4-5 (78-79),
STR. 719-741

BUŠIĆ, K.:
ODJECI USPOSTAVE...

svrhu pokreću akciju predstavljanja rada subotičke Hrvatske kulturne zajednice vodećim prvacima hrvatskoga naroda iz Zagreba.⁹ Stoga zagrebački Pododbor HKZ-a već 23. travnja 1939. godine organizira u prostorijama Hrvatskoga glazbenoga zavoda *Bunjevačko-šokačku matineju*, na kojoj su zapažena izlaganja pred zagrebačkom publikom imali dr. Josip Andrić, msgr. Blaško Rajić te zastupnici subotičkoga HSS-a Josip Đido Vuković i dr. Mihovil Katanec.¹⁰ Izaslanici iz Subotice, po pisanju *Subotičkih novina*, stigli su u Zagreb 22. travnja 1939. godine. Na dočeku kraćim se govorom okupljenim građanima obratio msgr. Rajić te je naglasio da je u Zagreb došao prvi put nakon dvadeset godina kako bi posvjedočio da se Bunjevci i Šokci osjećaju samo kao Hrvati i da svoju sudbinu vežu za Zagreb kao centar Hrvatske, koji je ujedno i centar bačkih Hrvata.¹¹

Prije početka svečane priredbe veliko izaslanstvo bunjevačko-šokačkih Hrvata primio je u svom domu i predsjednik HSS-a dr. Vlatko Maček. Josip Đido Vuković u pozdravnom govoru izrazio je želju da dr. Maček i HSS zastupaju i bačko-baranjske Hrvate u budućim hrvatsko-srpskim pregovorima, na što se vođa hrvatske opozicije i obavezao.¹² Na samoj priredbi okupio se velik broj uglednika te je dvorana HGZ-a bila ispunjena do posljednjega mjesta.¹³ Okupljenima se obratio msgr. Rajić kraćim povijesnim predavanjem pod naslovom *O Bunjencima i Šokcima kao grani hrvatskoga naroda*.

Samo četiri mjeseca kasnije, 24. kolovoza 1939. godine, dolazi do potpisivanja sporazuma između predsjednika kraljevske vlade Dragiše Cvetkovića i vođe hrvatske opozicije dr. Vlatka Mačeka o ustroju Banovine Hrvatske. Već 2. rujna uvodničar *Subotičkih novina* u tekstu *Mi i sporazum* ističe kako nije sve izgubljeno te da se trebaju shvatiti sve poteškoće oko realizacije sporazuma. Nadu za povoljno rješenje pitanja Baranje i Bačke vidi u članku II. stavka 2 toga sporazuma, po kojem će se definitivni opseg Banovine Hrvatske odrediti prilikom preustroja država, pri čemu će se posebice voditi računa o ekonomskim, socijalnim, geografskim i političkim okolnostima.¹⁴ Autor poziva Bunjevce i Šokce da ne nasjedaju na političke provokacije protivnika sporazuma te da spremno i odlučno brane svoje interese.

U istom broju *Subotičkih novina* izašao je i članak pod naslovom *Velebno slavlje na Tavankutu Hrvatska narodna svijest bačkih i baranjskih Hrvata je čvrsta i nepokolebljiva – Značaj poruke dr. Mačeka Hrvatima Bačke i Baranje*. U tom članku naglašeno je da pitanje definitivnoga rješenja teritorijalnoga ustroja Banovine Hrvatske još nije riješeno. Tezu je iznio dr. Tomašić u ime vođe HSS-a, ističući kako će hrvatsko narodno vodstvo i dalje voditi brigu o interesima baranjskih i bačkih Hrvata. Te njegove

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 4-5 (78-79),
STR. 719-741

BUŠIĆ, K.:
ODJECI USPOSTAVE...

riječi okupljeni narod oduševljeno je pozdravio klicanjem *Živio dr. Maček, Živjela slobodna Hrvatska!*¹⁵ Iste novine u prilog navedenoj izjavi dr. Tomašića prenose citat iz govora dr. Mačeka danoga u Saboru 29. kolovoza 1939. godine, u kojem je predsjednik HSS-a prigodom otvaranja rada hrvatskoga zastupstva istaknuo kako teritorijalno pitanje još nije riješeno, jer se ne zna hoće li i ostale banovine dobiti autonomiju.¹⁶ Autor teksta naglašava kako se pitanje granica tek treba riješiti te da vođovodanske Hrvate nisu napustili ni dr. Maček ni Banovina Hrvatska. Članak završava vidno uvećanim i uokvirenim pozivom *Bunjevci-Hrvati! Borimo se za naša narodna prava!* Vlatko Maček je i simboličnom gestom pokušao pokazati da nije zaboravio na bunjevačko-šokačke Hrvate, istaknuvši Josipa Đidu Vukovića, zastupnika iz Subotice, kao kandidata na hrvatskoj listi za Senat.¹⁷ Možda se ponajbolja ilustracija velike senzibiliziranosti hrvatske javnosti na probleme bunjevačko-šokačkih Hrvata može vidjeti u članku *Bačka i Baranja*, koji je subotički tisak prenio iz zagrebačkoga *Hrvatskoga dnevnika*. Taj list osvrće se na govor msgr. Blaška Rajića u prigodi proslave 21. godišnjice oslobođenja Subotice.¹⁸ U uvodniku se ističe kako je velika želja bačkih Hrvata povezivanje s ostalim sunarodnjacima te da tu želju moraju svi poštovati, iako dio srbijanskih političara pokušava osporiti te težnje. Autor na kraju ističe kako će se upravo baranjski i bački krajevi jače kulturno razvijati jedino ako su povezani sa Zagrebom. Govor msgr. Blaška Rajića nije samo odjeknuo u hrvatskoj javnosti nego su i pristaše unitarističke političke orijentacije među Bunjercima postupno počeli prihvaćati hrvatsku nacionalno-integracijsku ideju. Tako će jedan od glavnih zagovaratelja "bunjevštine", urednik *Nevena* Joso Šokčić, u članku *Kraj jedne zablude*, a koji su u skraćenoj verziji objavile *Subotičke novine* pod naslovom *Došao k sebi*, priznati vlastite zablude što je među Bunjercima oportunistički propagirao "beogradsku orijentaciju" za koju je dobio "mrvice s bogatih trpeza". Opisujući sudbonosne događaje koji su doveli do ujedinjenja 1918. godine, Šokčić zaključuje da jugoslavenski nastrojena omladina nije imala prave vođe te se on tada zavaravao kako se od Bunjevaca može stvoriti nova "četvrta nacija".¹⁹

Velik iskaz hrvatske samosvijesti ponajbolje se očitovao prigodom *VII. razgovora*.²⁰ Razgovori su se održali 7. siječnja 1940. godine u prostorijama Subotičke matice, a u organizaciji Hrvatske kulturne zajednice. U broju od 12. siječnja 1940. godine pod naslovom *Sedmi Razgovor Subotičke Matice uspio je kao nikad do sad Hrvatska svijest bačkih Hrvata trijumfira*, uvodničar *Subotičkih novina* ističe kako su *Razgovori* iskazali jasno izraženu hrvatsku nacionalnu pripadnost te su bunjevački Hrvati otvoreno zatražili od vlasti da im ispuni dugo uskra-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 4-5 (78-79),
STR. 719-741

BUŠIĆ, K.:
ODJECI USPOSTAVE...

ćivana prosvjetna prava. Zahtjeve je iznio predsjednik Subotičke matice i Hrvatske kulturne zajednice msgr. Blaško Rajić, ističući da su sada svi Hrvati Bunjevci nacionalno i kulturno integrirani te su spremni za svaki vid kulturne borbe kako bi riješili glavne probleme zajednice.²¹ Odgovorio je potpredsjednik HSS-a dr. Josip Torbar, naglasivši kako teritorijalno pitanje još nije potpuno riješeno te pozvao prisutne na slogu i nastavak zajedničkoga rada.²² Stoga su upravo sedmi *Razgovori* označili prekretnicu, jer potpuno organizirane hrvatsko-bunjevačke elite otvoreno zahtijevaju ispunjenje nacionalnih i kulturnih interesa bunjevačko-šokačkih Hrvata.

"BAČKA HRVATSKA" (1939.-1941.)

Od sredine 1939. godine, tj. od stvaranja Banovine Hrvatske, vodeće političke i kulturne elite bunjevačko-šokačke zajednice zalažu se da baranjski i sjevernobački kotarevi s većinskim hrvatskim stanovništvom odmah uđu u sastav Banovine Hrvatske. Stoga će se za tih šest baranjsko-bačkih kotara među hrvatsko-bunjevačkim elitama početi isticati nov naziv "Bačka Hrvatska".²³ Političku akciju oko promicanja Bačke Hrvatske od 1938. pa sve do travnja 1941. godine, odnosno do raspada Kraljevine Jugoslavije, na sebe preuzimaju članovi Pododbora HKZ-a iz Zagreba.²⁴ Posebno će se mlađi naraštaj Hrvata Bunjevaca otvoreno zauzeti za ostvarenje te ideje.²⁵ Oni su se također prvotno okupili oko Pododbora HKZ-a u Zagrebu te su, uvidjevši potrebu boljega upoznavanja hrvatske javnosti s položajem bačko-baranjskih Hrvata, već na početku 1939. godine tiskali brošuru *Bunjevci i Šokci*.²⁶ Upravo je član toga Pododbora, Marko Čović, govoreći 26. listopada 1939. godine na zagrebačkim *Bunjevačko-šokačkim Razgovorima*, prvi objasnio značenje pojma *Bačka Hrvatska*. Iz tih novoprihvaćenih obaveza pokazat će se potreba za prilagođivanjem programa te promjenom imena Pododbora. Osnivačka skupština novoimenovanoga *Društva Bačkih Hrvata* održana je 26. siječnja 1940. godine u Zagrebu, a za prvoga predsjednika izabran je dr. Josip Andrić.²⁷ Društvo Bačkih Hrvata zadržalo je usku vezu s HKZ-om iz Subotice, ali nije više djelovalo pod njezinim izravnim okriljem, nego je postalo pridruženi član te subotičke kulturne organizacije.

Već 2. ožujka 1940. godine DBH je krenuo na svoju prvu promotivnu turneju u Varaždin i Čakovec. Svi su članovi tom prigodom na reverima nosili male svilene hrvatske trobojnice s natpisom "Bačka Hrvatska".²⁸ U oba grada članovi DBH dočekani su s velikim oduševljenjem okupljenoga građanstva. Društvo je uz potporu domaćih kulturnih djelatnika organiziralo dvije velike *Bunjevačko-šokačke akademije*.²⁹ Tom je prigodom vrlo dojmljivo govorio Marko Čović o Bačkoj Hrvatskoj,

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 4-5 (78-79),
STR. 719-741

BUŠIĆ, K.:
ODJECI USPOSTAVE...

što je po pisanju *Subotičkih novina* izazvalo pravu buru oduševljenja u publici. Istoga dana u večernjim satima DBH je sličnu akademiju priredio u Čakovcu.³⁰ Skupu se umjesto senatora Vukovića obratio dr. Josip Andrić, istaknuvši kako bački Hrvati žele svoju sudbinu vezati za Hrvatsku te da u državi neće biti mira dok se ti pravedni zahtjevi ne ispune. Tijekom ožujka DBH je u Zagrebu organizirao još jednu veliku manifestaciju pod nazivom *Večer bačkih Hrvata* u suradnji s *Kulturnim društvom Rodoljub*, čiji je predsjednik Rudolf Horvat, kao dobar poznavatelj prilika među bunjevačko-šokačkim Hrvatima, tom prigodom podržao rad Društva.³¹

Istodobno su se u ožujku trebali po mišljenju hrvatsko-bunjevačkih elita rasplesiti uzavreli nacionalni odnosi na prostoru Bačke i Baranje. Stoga su te elite intenzivno radile na realizaciji *Sabora kulturnih društava bačkih i baranjskih Hrvata*, koji se trebao održati 9. i 10. ožujka 1940. godine u Subotici. Po zamisli organizatora, taj veliki narodni zbor trebao je potvrditi narodnu volju o priključenju Banovini Hrvatskoj. Hrvatsko-bunjevačke elite u tu svrhu bile su spremne organizirati četiri posebna vlaka te tisuću konjanika u narodnim nošnjama koji bi u povorci zajedno s okupljenim narodom krenuli s nogometnoga igrališta HNK Bačka ulicama grada do Trga slobode, gdje se planirala održati velika skupština. Kao glavni govornik na tom saboru bio je predviđen izaslanik dr. Mačeka, glavni tajnik HSS-a dr. Juraj Krnjević, a uz njega hrvatski ministri dr. Bariša Smoljan i dr. Josip Torbar. To uzavrelo raspoloženje u Bačkoj i Baranji ponajbolje je pred sam skup opisano u članku *Svi na Sabor*.³²

U tekstu autor naglašava kako se Bunjevci i Šokci u proteklom povijesnom razdoblju nisu mogli jasno nacionalno izražavati. To im je pošlo za rukom tek u jugoslavenskoj državnoj zajednici te oni svoje pravo do kraja sada žele ostvariti u zajednici s ostatkom hrvatskoga naroda.³³ Ipak, realizacija Sabora za hrvatsko-bunjevačke elite ostala je samo neostvaren san, napose stoga što su srbijanske elite okupljene oko Srpskoga kulturnog kruga uz podršku visokih dužnosnika JRZ-a uspjele omesti održavanje toga skupa. Hrvatska javnost bila je šokirana razvojem događaja na prostoru Bačke, a u osudi tih velikosrpskih ispada javno su se oglasili i hrvatski listovi, npr. *Jutarnji list* i *Srijemski Hrvat*, kao i političko vodstvo Banovine Hrvatske na čelu s vođom HSS-a Vlatkom Mačekom.³⁴

Već 15. ožujka 1940. godine u *Subotičkim novinama* izlazi velik članak dr. Josipa Andrića pod naslovom *Bačka Hrvatska*. Veći dio članka dr. Andrić je posvetio povijesnom utemeljenju Bunjevaca i Šokaca kao dijela hrvatskoga naroda i pritom je istaknuo sva bitna obilježja nacionalnoga i kulturnoga iden-

titeta. On u članku ističe kako su bačko-baranjski Hrvati najmlađa grana hrvatskoga naroda koja je svoj nacionalni identitet počela potpuno prepoznavati tek u jugoslavenskoj zajednici. On smatra da su upravo zbog te probuđene svijesti Hrvati Bunjevci i Šokci mnogo oštrije u zahtjevima oko pripojenja Hrvatskoj te na kraju konstatira kako Bačka Hrvatska, odnosno njezinih šest kotara s 90% hrvatskom većinom, jest dio životnoga područja cijeloga hrvatskoga naroda.

Zbog nemogućnosti ponovnog održavanja hrvatskoga sabora u Subotici, zagrebačko Društvo bačkih Hrvata organizira od 12. do 14. travnja 1940. godine veliku manifestaciju pod nazivom *Dani bačko-baranjskih Hrvata u Zagrebu*. Tom je prigodom iz Subotice u Zagreb stiglo više od 500 izaslanika gotovo svih važnijih bunjevačko-šokačkih institucija i organizacija, a predvodili su ih senator Josip Đido Vuković, msgr. Blaško Rajić, dr. Mihovil Katanec, dr. Matej Jankač, Jerko Zlatarić i biskup Lajčo Budanović.³⁵

Biskup Budanović tim je dolaskom na zagrebačke Dane na simboličan način dao podršku političkoj akciji oko ujedinjenja Bačke Hrvatske s maticom domovinom. Iako je vlak s bačkim izaslanicima stigao noću Zagrepčani su u velikom broju izašli na ulice kako bi pozdravili bačke i baranjske Hrvate te i na taj način izrazili suosjećanje zbog onemogućenoga sabora u Subotici.³⁶ U ime hrvatskoga narodnoga vodstva goste je pozdravio narodni zastupnik Milutin Mayer.³⁷ On je u svom govoru istaknuo kako Zagreb pozdravlja bačko-baranjske Hrvate koji čuvaju sjeveroistočne granice Hrvatske i ondje se bore za hrvatske ideale, a u ime DBH-a nazočnima se obratio dr. Andrić.³⁸ Na te govore odgovara msgr. Rajić kako je u Zagreb došao u ime svih bačkih Hrvata tražiti od domovine podršku.³⁹

Izaslanstvo bačkih Hrvata posjetilo je dr. Vlatka Mačeka, bana Ivana Šubašića, nadbiskupa zagrebačkog Alojzija Stepinca, a u poglavarstvu grada primio ih je Mate Starčević. Mačeku i banu Šubašiću obratio se senator Josip Đido Vuković rekavši kako bačko-baranjski Hrvati očekuju pomoć oko uključivanja tih prostora u sastav Banovine Hrvatske. Odgovorio im je dr. Maček istaknuvši da se njihovim željama oko promjene granica, zbog brojnih traženja Hrvata koji su ostali izvan Banovine, nije moglo odmah udovoljiti.⁴⁰ Prigodom prijama u nadbiskupskom dvoru nazočnim se izaslanicima osobno obratio nadbiskup Stepinac te im je rekao kako već dugo gaji simpatije prema bačko-baranjskim Hrvatima te je potvrdio da Bunjevci i Šokci imaju ista identitetska obilježja koja ih povezuju s ostalim Hrvatima. On je tijekom govora spomenuo i teške ratne prilike koje su zadesile cijeli svijet te je zaključujući svoj govor naglasio kako je čvrsto uvjeren da

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 4-5 (78-79),
STR. 719-741

BUŠIĆ, K.:
ODJEĆI USPOSTAVE...

će doći bolji dani i za Crkvu i cijeli napaćeni hrvatski narod. Isti dan održan je veliki koncert u dvorani Zagrebačkoga zbora, što su ga pripremili HPD Neven iz Subotice i HPD Zvonimir iz Zagreba te Sljeme iz Šestina. Dvoranu Zagrebačkoga zbora, uz visoke uzvanike koje su predvodili nadbiskup Stepinac i biskup Budanović te izaslanici predsjednika HSS-a dr. Mačeka i bana Šubašića, do posljednjega je mjesta ispunilo zagrebačko građanstvo, pa mnogi zainteresirani nisu imali prilike ući u dvoranu.⁴¹

Ipak, najznačajnije događanje održalo se 14. travnja 1940. godine, kada je u istim prostorijama održana svečana Akademija bačko-baranjskih Hrvata. Tom su se prigodom opet okupili svi uglednici iz političkoga, društvenoga i kulturnoga života Zagreba i Subotice kako bi progovorili o položaju bačko-baranjskih Hrvata. To je ujedno bila i prilika da se bar malo ublaži nepravda nanijeta bunjevačko-šokačkim Hrvatima, koju su ne tako davno pretrpjeli od radikalnih subotičkih srpskih elita. Stoga je upravo akademija, za razliku od neodržanoga sabora, iskorištena da se otvoreno progovori o zahtjevima bačko-baranjskih Hrvata. U toj prigodi snažan središnji govor održat će msgr. Blaško Rajić. On će na početku vrlo nadahnutoga govora sve prisutne pozvati da se duhom vrate u Bačku, i to upravo na neodržani hrvatski sabor u Subotici, na koji je po predviđanjima organizatora trebalo doći 40 000 sudionika. Izručujući pozdrav Hrvatima Banske Hrvatske u ime 180 000 Hrvata Bunjevaca i Šokaca, istaknuo je kako su se oni oduvijek smatrali Hrvatima te da to žele i ostati. Na te njegove riječi dupkom puna dvorana Zagrebačkog zbora odjeknula je klicanjem *Živjeli bačko-baranjski Hrvati, Živjela Subotica, Živjela braća Bunjevci i Šokci, Živio doktor Maček*. U nastavku govora Rajić je još snažnije izrazio hrvatsku samosvijest ističući da svi sinovi Bačke i Baranje žele ujedinjenje s Banovinom Hrvatskom. Uz oduševljene poklike publike Rajić je u nastavku govora u ime bačko-baranjskih Hrvata izjavio kako oni ne mogu biti zadovoljni rješenjem po kojem bi se Hrvati izvan Banovine Hrvatske trebali zadovoljiti samo kulturnom autonomijom i ostvarenjem manjinskih prava, jer njih srbijske elite i ne priznaju za Hrvate, pa stoga Bunjevci računaju da hrvatsko-srpski sporazum omogućuje i njima da budu svoji na svome, tj. ujedinjeni s Banovinom Hrvatskom. U završnici govora Rajić se obratio građanima Hrvatske i hrvatskom vodstvu riječima: *Braćo Hrvati! Ne dajte ono što je vaše, jer to traži obraz i poštenje*.⁴²

Nakon toga snažnog govora msgr. Rajića slijedilo je predavanje tajnika DBH-a iz Zagreba, Marka Čovića, na temu Bačka Hrvatska. Potom je pripremljen i kraći kulturni program, u kojem je napose zapažen nastup imao član HPD-a

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 4-5 (78-79),
STR. 719-741

BUŠIĆ, K.:
ODJECI USPOSTAVE...

Neven iz Subotice, Petar Kopunović. On je otpjevao upravo za tu prigodu napisanu i uglazbljenu Andrić-Kokićevu pjesmu *Bačka*, čiji su završni stihovi *To je Bačka kutić raja, to je zemlja Hrvatska* ostavili snažan dojam na publiku. U večernjim satima održana je u Hrvatskom narodnom kazalištu svečana predstava u čast gostiju iz Bačke i Baranje, a kao počasni gosti u svečanoj loži sjedili su biskup Lajčo Budanović i msgr. Blaško Rajić.

Subotičke novine tu su veliku zagrebačku manifestaciju prokomentirale riječima kako će od niza ranijih priredbi upravo zagrebački *Dani* ostati među najljepšim i najsnažnijim izrazima svijesti bačko-baranjskih Hrvata. U istom tonu nekoliko dana kasnije za taj je list i dr. Andrić napisao članak u kojem ističe da su tih dana u Zagrebu svi prvaci Bunjevaca i Šokaca na čelu s Josipom Đidom Vukovićem i msgr. Blaškom Rajićem dali "historijske izjave" o težnjama bačko-baranjskih Hrvata te da je i Zagreb, kao središte hrvatskoga naroda, dostojnim načinom uzvratilo otvarajući se prema toj najsjeveroisotčnijoj grani svoga naroda.⁴³

Ipak, treba istaknuti, iako su na toj manifestaciji hrvatsko-bunjevačko-šokačke elite otvoreno zahtijevale od Zagreba i od Beograda da se teritorij Bačke Hrvatske što prije priključi Banovini Hrvatskoj, ta akcija neće postići željeni rezultat. Ujedno to je bilo i jedno od posljednjih velikih okupljanja bačko-baranjskih Hrvata na kojem se otvoreno izrazila hrvatska nacionalna samosvijest, napose stoga što su ratne prilike u Europi sve više zaokupljale pozornost te su unutarnji problemi potisnuti u drugi plan. Sve kasnije akcije oko rješavanja statusa Bačke Hrvatske bile su uglavnom sporadičnoga karaktera. Posljednji pokušaj propagiranja Bačke Hrvatske bit će poziv DBH upućen Hrvatima Bačke i Baranje da se uključe u realizaciju *Almanaha Bačka Hrvatska*, koji se trebao tiskati potkraj 1941. godine.⁴⁴

Taj posljednji pokušaj nikada nije ostvaren, jer su već 11. travnja 1941. godine otpočele ratne operacije, a nekoliko tjedana kasnije dolazi do kapitulacije jugoslavenske vojske, odnosno raspada Kraljevine Jugoslavije. Istoga dana Suboticu su okupirale mađarske i njemačke vojne postrojbe, pa su Bačka i Baranja ponovno pridružene mađarskoj državi.⁴⁵

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Proces hrvatske nacionalne integracije među pripadnicima hrvatske etničke zajednice bačkih Bunjevaca i Šokaca, započet još sredinom 19. st., kulminaciju doživljava od 1939. do 1941. godine. Upravo u to doba samosvjesne hrvatske elite bačko-baranjskih Bunjevaca i Šokaca jasno ističu zahtjev da se "Bačka Hrvatska" izdvoji iz uprave Dunavske Banovine i pri-

ključni novoustrojenoj Banovini Hrvatskoj. Ipak, treba istaknuti kako je taj integracijski proces među pripadnicima bunjevačko-šokačke etničke zajednice tijekom gotovo jednoga stoljeća nailazio na velike zapreke, pa se javljaju i česte dezintegracijske silnice koje su bitno usporavale, odnosno onemogućavale, nesmetan prelazak članova te etničke zajednice u modernu hrvatsku naciju. Treba istaknuti kako su dezintegracijski procesi bili potaknuti i čimbenicima koji izviru iz same bunjevačko-šokačke zajednice, što je još više utjecalo na kašnjenja i zastoje u integracijskom procesu.

Od brojnih dezintegracijskih elemenata kao prvi možemo izdvojiti negativan utjecaj južnoslavenske/jugoslavenske ideologije, a to se ponajbolje vidi u činjenici što se zbog južnoslavenske ideologije svjesno zanemarilo nacionalno ime Hrvat. Drugi dezintegracijski čimbenik jest strukturni dvokatni položaj elita. On se napose ogleda u činjenici što je dio bunjevačko-šokačkih elita, u cilju ostvarenja osobnih probitaka, prihvatio služiti inorodnim elitama.

Ipak, jedan će dio elita nakon napuštanja jugoslavenske ideologije crpiti snagu iz narodnoga bića, tj. iz identitetskih obilježja, kako bi potaknuo ostvarenje procesa hrvatske nacionalne integracije. Treći dezintegracijski element odnosi se na rješenje teritorijalnoga pitanja, jer je bački teritorij – na kojem su stoljećima živjeli Hrvati Bunjevci i Šokci – Trianonskim mirovnim ugovorom podijeljen između Mađarske i Kraljevine SHS, odnosno Kraljevine Jugoslavije. Periferijski položaj bačko-baranjskoga prostora u prvoj polovici 20. st. očituje se napose u činjenici što sjeverna Bačka kao pogranično područje u to doba počinje stagnirati, dok se drugi krajevi intenzivno razvijaju i populacijski napreduju. Tim prostorom upravljaju hegemonističke srpske elite, pa će odvojenost toga prostora od zagrebačkoga integracijskoga središta bitno utjecati i na kašnjenja u završetku procesa hrvatske nacionalne integracije.

Upravo se završni ili nacionalno-integracijski stupanj može dovesti u usku vezu s prihvaćanjem sporazuma između hrvatskih i srpskih elita po kojem je 1939. godine ustrojena Banovina Hrvatska, a što će imati i velik odjek u subotičkoj srpskoj, odnosno hrvatsko-bunjevačkoj, javnosti. Hrvatsko-bunjevačke elite sada se sve više okreću k Zagrebu kao integracijskom središtu kako bi ostvarile svoju želju za pridruživanjem bačko-baranjskoga prostora novoustrojenoj Banovini Hrvatskoj. Stoga te hrvatsko-bunjevačke elite, predvođene vođom subotičkoga HSS-a Josipom Đidom Vukovićem te istaknutim nacionalnim i kulturnim prvakom msgr. Blaškom Rajićem, sada započinju veliku propagandnu akciju kako bi realizirale navedene ideje. Njima će se pridružiti i istaknuti članovi Društva bačkih Hrvata iz Zagreba, dr. Josip Andrić,

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 4-5 (78-79),
STR. 719-741

BUŠIĆ, K.:
ODJECI USPOSTAVE...

Marko Čović i Aleksandar Kokić, koji će u hrvatskoj javnosti promovirati ideju "Bačke Hrvatske", tj. odvajanje šest bačko-baranjskih kotara s većinskim hrvatskim stanovništvom te njihovo pripajanje Banovini Hrvatskoj. Sve te akcije dovest će do gotovo potpunoga nestanka bunjevačke pseudonacije. Iz navedenoga se jasno vidi kako je tek prihvaćanje hrvatske nacionalne ideje te okupljanje oko vodeće hrvatske političke stranke, HSS-a, omogućilo nesmetan završetak nacionalno-integracijskoga procesa. Ta integracija dolazi posebno do izražaja u riječima msgr. Blaška Rajića, koji je istaknuo prigodom VII. razgovora da unutar šokačko-bunjevačke zajednice više nema kulturne opozicije i da je cijela zajednica sada integrirana i svjesna svoga hrvatskoga nacionalnoga i kulturnoga identiteta. Ta izražena hrvatska samosvijest izazvat će reakciju među vojvođanskim Srbima te će i oni propagirati priključenje Vojvodine kao "srpske zemlje" Banovini Srbiji. Političke sukobe hrvatsko-bunjevačkih i srpskih elita prekinut će početak Drugoga svjetskoga rata, a što će za posljedicu imati nestanak ideje o Bačkoj Hrvatskoj, odnosno novi dezintegracijski udar na etničku zajednicu bačko-baranjskih Hrvata Bunjevaca i Šokaca.

BILJEŠKE

¹ Ante Sekulić pod pojmom *Bačka Hrvatska* podrazumijeva širi kulturološki bunjevačko-šokački zavičaj koji se prostire od Budima međuriječjem Dunava i Tise sve do ušća Tise u Dunav kod Titela (Sekulić, 1995.). Povijesni pojam *Bačka Hrvatska* odnosi se samo na prostor Baranje i sjeverne Bačke, tj. šest kotara: Darda, Batina, Subotica, Sombor, Apatin i Odaci (*Subotičke novine*, 1940., br. 51, str. 2).

² Milan Stojadinović oštro se suprotstavio sporazumu hrvatskih i srpskih elita te je odvojio dio članstva iz JRZ-a i osnovao Srpsku radikalnu stranku. I Srpski kulturni klub, na čijem je čelu bio beogradski profesor pravnoga fakulteta dr. Slobodan Jovanović, zastupao je velikosrpsku politiku, a subotički članovi te organizacije ometali su rad bunjevačko-šokačkih elita (Matković, 1998.).

³ Simpatizeri politike JRZ-a među Bunjevcima bili su: Marko Jurić, Mara Đorđević Malagurska, Alba M. Kuntić, urednik i izdavač *Bunjevačkoga kalendara*, Ivan Poljaković te posljednji subotički gradonačelnik prije Drugoga svjetskoga rata, Ladislav Lipozenčić.

⁴ Josip Đido Vuković istaknuti je nacionalni prvak. U politiku ulazi odmah nakon uspostave Kraljevine SHS, čiji je član izaslanstva na Partijskoj mirovnoj konferenciji. Od 1920. do 1926. bio je potpredsjednik Bunjevačko-šokačke stranke, a nakon njezina priključenja HSS-u postaje vođa bačko-baranjskoga HSS-a. Sudjelovao je više puta na parlamentarnim izborima, 1935. godine postao je narodni zastupnik za kotar Suboticu, a 1939. postaje po želji dr. Mačeka senator Banovine Hrvatske (Mačković, 2001.).

⁵ Autor ističe: "Hrvatsko pitanje je pitanje svih Hrvata u svim krajevima, gdje Hrvati žive u kompaktnoj cjelini, od naše Subotice pa preko Bosne i Hercegovine sve do Bara" (*Subotičke novine*, 1939., br. 12, str. 1).

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 4-5 (78-79),
STR. 719-741

BUŠIĆ, K.:
ODJECI USPOSTAVE...

⁶ O pitanju teritorijalne integracije ističe: "Naše želje ne bi bile različne, kada mi bački Hrvati ne bi zauzimali jednu kompaktnu teritorijalnu cjelinu. Od Subotice prema Dunavu, pa uz Dunav što bliže, što dalje ređaju se sela i gradovi u kojima žive Bunjevci i Šokci u pretežnoj većini ili sami" (*Subotičke novine*, 1939., br. 12, str. 1).

⁷ "Zajednička sudbina svih Hrvata, dvadeset godišnja borba za narodna prava, povezala nas je sve gdje god živimo tako čvrsto i iskreno da se više nećemo dati odjeliti. ... U ovom sudbonosnom vremenu moramo još čvršće stisnuti jedno drugom ruku, da uskoro u toplom krilu pomlađene nam majke Hrvatske ugledamo željene dane sreće. Dao Bog da to što prije bude" (*Subotičke novine*, 1939., br. 12, str. 1).

⁸ Budak kaže: "Došao sam među Vas draga hrvatska bunjevačka braćo, da vidim kako osjećate, govorite i živite. Drago mi je da kod Vas svuda nailazim na neizmerno jedinstvo duha. Mnogi su kod nas mislili, da se Vi ne osjećate Hrvatima, ali ja vidim da ste Vi kao i mi lički Bunjevci ispod Velebita prema plavom Jadranu srčika i srce Hrvata. Vi isto mislite, osjećate i govorite lijepom ikavicom kao mi lički Bunjevci. Vaša lijepa ikavica najbolje Vas odaje Hrvatima" (*Subotičke novine*, 1939., br. 13, str. 5).

⁹ Po pisanju *Subotičkih novina* zagrebački Pododbor HKZ-a preuzeo je sljedeće obveze: "glavni hrvatski grad što bolje upoznati s prilikama, borbama i nastojanjima nas bačkih Hrvata, ojačati vezu između dva najjača hrvatska središta Zagreba i Subotice, preko hrvatske štampe štititi kulturne i nacionalne interese bunjevačko-šokačkih Hrvata" (*Subotičke novine*, 1939., br. 16, str. 1).

¹⁰ Zagrebački Pododbor subotičke HKZ-e osnovan je na početku studenoga 1938. godine, a puni mu je naziv glasilo Podružnica Hrvatske kulturne zajednice u Zagrebu. Prigodom toga prvoga sastanka za predsjednika je izabran bački Hrvat-Šokac dr. Josip Andrić, dok su na ostale funkcije u društvu izabrani potpredsjednik dr. Ante Šokčić, tajnici Marko Čović i Marin Radičev te odbornici Aleksa Kokić, Bariša Radičev, Albe Šokčić i Josip Radičev. Po evidenciji dr. Josipa Andrića, na početku se u Pododbor HKZ-a uključilo 20 članova (*Klasje naših ravni*, 1942., str. 52).

¹¹ Rajić je kao predstavnik Slavena Južne Ugarske bio u Zagrebu 29. listopada 1918. godine te je prisustvovao proglašenju Države SHS.

¹² Maček je na prijamu istaknuo: "U današnjim teškim danima osobito mi je Subotica na srcu i budite tvrdo uvjereni da ću učiniti apsolutno sve što je u mojim mogućnostima, koje mi je dao Svevišnji" (*Subotičke novine*, 1939., br. 17, str. 1).

¹³ Na Prvoj bunjevačko-šokačkoj matineji kao gosti priredbu su posjetili hrvatski metropolit dr. Alojzije Stepinac, uime predsjednika HSS-a Vlatka Mačeka nazočan je bio potpredsjednik ing. Augustin Košutić, te hrvatski narodni zastupnici dr. Ivan Pernar, dr. Josip Reberski, dr. Josip Torbar, Stipe Matijević, dr. Stjepan Hefer, dr. Josip Berković i dogradonačelnik Zagreba Đuro Maršić. Uz narodne zastupnike prisutni su bili i brojni predstavnici hrvatskih kulturnih i znanstvenih organizacija, među njima predsjednik JAZU dr. Albert Bazala, rektor Zagrebačkoga sveučilišta dr. A. Živković, predstavnici Matice hrvatske, Braće hrvatskoga zmaja, Rodoljuba, Društva hrvatskih književnika, Napretka, Ženska grana HSS-a, Hrvatskoga srca, Hrvatske žene. Od gostiju iz Bačke priredbu su uveličali HPD Neven, Mo-

mačko društvo, Divojačko društvo, Matija Gubac, Hrvatskoga narodnoga kluba Bačka, Kulturno društvo Mirosljub iz Sombora, Bunjevačke pučke kasine i dr. društava (*Subotičke novine*, 1939., br. 17, str. 1).

¹⁴ Autor ističe: "Pa čak i u slučaju, da ne pripadnemo u sklop Hrvatske Banovine ne smijemo postati malodušni i misliti da je s nama svršeno. Mi smo čvrsto uvjereni, da će hrvatski Sabor i hrvatski narodni prvaci za nas Hrvate u Bačkoj i Baranji, kao i za Hrvate u Bosni i Hercegovini i Srijemu voditi posebnu brigu, jer mi sačinjavamo jednu trećinu najzdravijeg dijela hrvatskoga naroda. Već će se naći način da se nama osigura potpuna nacionalna i kulturna sloboda, a drugo nam ni ne treba" (*Subotičke novine*, 1939., br. 35, str. 1).

¹⁵ U Tavankutu se okupilo više od 10 000 Hrvata-Bunjevaca i Šokaca, a na zboru su još govorili zastupnici HSS-a u Bačkoj dr. Mihovil Katanec, Josip Đido Vuković i domaćin skupa Filip Skenderović (*Subotičke novine*, 1939., br. 35, str. 7).

¹⁶ Maček je u izjavi naglasio: "Ako dobiju autonomiju Bosna i Vojvodina, onda nema sumnje, da će pitanje teritorija banovine Hrvatske biti drugačije riješeno. Ukoliko to nebi bilo tako odlučeno, staviti ćemo nove zahtjeve, da se uredi pitanje hrvatskoga teritorija" (*Subotičke novine*, 1939., br. 36, str. 1).

¹⁷ *Subotičke novine*, prenoseći vijest zagrebačkoga *Hrvatskoga dnevnika* o izboru Đide Vukovića za kraljevskoga senatora, pišu: "Ali što je izraženo simbolički to će se i u djelu pokazati. Hrvatska seljačka stranka ne preteže svoj rad samo na banovinu Hrvatsku, nego na sve krajeve u kojima Hrvati žive. Svi Hrvati, pa i oni izvan sadašnje Hrvatske trebaju osjetiti, da se Hrvatska seljačka stranka brine za njih, njihova prava i njihove potrebe. To će napose osjećati bunjevački Hrvati, koji su bili i jesu Hrvati unatoč toga, što se na drugoj strani nalaze ljudi, koji im to hrvatstvo uzalud osporavaju" (*Subotičke novine*, 1939., br. 44, str. 2).

¹⁸ Blaško Rajić tom je prigodom istaknuo: "Ne samo voljom, već i svim silama nastojat ćemo, ovaj naš narod, svi mi Bunjevci, Hrvati Bunjevci, u sklopu današnje naše države i u sklopu banovine Hrvatske. Ovo je naša želja, ovo je naše nastojanje, predmet naše buduće borbe, jer hoćemo da zakonski, časno, pošteno i otvoreno provedemo ovo naše htijenje do pobjede" (*Subotičke novine*, 1939., br. 46, str. 2).

¹⁹ Šokčić u članku ističe: "Prid ozbiljnim čovikom ne može biti više problem hrvatstvo Bunjevaca, jer je ono sasvim dokazano i – jer tako osića velika većina Bunjevaca. ... Osim toga morao sam vidit kod otvorenih očiju da su se svi nezavisni Bunjevci priznavali Hrvatima, posjećivali hrvatske priredbe, potpomagali hrvatsku štampu, i svaku hrvatsku manifestaciju. To mi je dalo povoda za razmišljanje. ... Politika Bunjevci ostanite Bunjevci nije primljena u narodu i ona se drži sada samo pomoću vrlo tankoga konopca. Mimonarodna politika ne može da se održi i meni može biti samo žao što to nisam i ranije opazio" (*Subotičke novine*, 1939., br. 49, str. 1).

²⁰ Razgovori su bili posvećeni sjećanju na prvoga bunjevačko-šokačkoga preporoditelja, biskupa Ivana Antunovića, a održavali su se svake godine na dan njegova rođenja te ih je do 1941. godine održano ukupno osam.

²¹ Rajić je u govoru istaknuo: "Prvo mi je zadovoljstvo, što mogu da konstatujem, da su ovdje na okupu svi Bunjevci. U nas Hrvata Bačke

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 4-5 (78-79),
STR. 719-741

BUŠIĆ, K.:
ODJECI USPOSTAVE...

više nema, kako je bilo, kulturne opozicije. ... Vama je poznato da je Matica osnovana baš zato, da ujedini sve Bunjevce Hrvate na kulturnom polju. Zna se i to, da kulturni rad jest borba. Ovo više nije polje rada, ovo je fronta. ... Borba na toj fronti odlučuje o sudbini naroda: biti ili ne biti. Zato je veliko moje zadovoljstvo, što se Bunjevci svi nalaze zajedno na ovoj fronti. Povećano je zadovoljstvo time, što su u borbi ne nalazimo sami, nego se oslanjamo na svu braću u Hrvatskoj!" (*Subotičke novine*, 1940., br. 2, str. 1).

²² U *Subotičkim novinama* je izdvojeno: "... prema riječima Dr. Torbara nije dosta da mi samo očuvamo naš nacionalni prostor, nego moramo nastojati da ga i proširimo, a to ćemo moći izvesti budemo li složni. Zato on poziva sve vojvođanske Hrvate na slogu i povišenim glasom govori dalje: Neka uzmu na znanje svi bez razlike, da onaj koji dirne u nas dira cjeli Hrvatski Narod. Kao u prošlosti i danas ćemo dostojno odgovoriti na svako vrijeđanje. Deviza Hrvatskog Naroda jest i ostaje: sloboda kako svakom pojedincu tako isto i cjelom narodu. Mi ničije ne tražimo, ali ni svoje ne damo" (*Subotičke novine*, 1940., br. 2, str. 2).

²³ Vidi bilj. 1.

²⁴ Kako u početku svoga djelovanja novoutemeljena Podružnica HKZ-a nije imala u Zagrebu vlastite prostorije, to se na intervenciju dr. Andrića, urednika svetojeronimskih izdanja, a uz privolu kanonika Ferde Rožića, Podružnica HKZ-a privremeno uselila u prostorije Društva sv. Jeronima (J. Andrić, 1942., str. 52).

²⁵ Bunjevačka studentska mladež većinom je podržavala pravašku političku orijentaciju, a te sveučilištarce predvodili su zagrebački studenti filozof Marko Čović i hrvatsko-bunjevački rodoljubni pjesnik i svećenik Aleksandar Aleksa Kokić.

²⁶ Autori brošure *Bunjevci i Šokci* Marko Čović i Aleksandar Kokić tim su izdanjem željeli upoznati širu hrvatsku javnost sa životom, prošlošću, težnjama i vođama bačkih Hrvata. Jedan od ciljeva bio je isticanje 10. studenoga 1918. godine kao datuma kada su Hrvati-Bunjevci pod vodstvom Blaška Rajića izglasali odcjepljenje Bačke od Kraljevine Ugarske. Na taj dan u Subotici je zavijorila hrvatska trobojnica kao jasan simbol izražene hrvatske samosvijesti te je simbolično i otpočeo proces hrvatske nacionalne integracije u Bačkoj (M. Čović, A. Kokić, 1939., str. 8; J. Andrić, 1942., str. 52).

²⁷ Josip Andrić u *Klasju naših ravni* ističe kako je prvi prijedlog imena bio Društvo bačko-baranjskih Hrvata. Od tog se imena odustalo zato što je hrvatska javnost pod imenom bački Hrvati već razumijevala sve Bunjevce i Šokce s bačko-baranjskih prostora (J. Andrić, 1942., str. 54).

²⁸ Autor članka potpisan inicijalima SB s romantičarskim zanosom opisuje tijek putovanja pa kaže: "I dok je vlak prolazio kroz krasno Hrvatsko Zagorje iz mladih grla bunjevačko-šokačkih Hrvata orila se vesela pjesma s bačkih nizina, pjesma koja je u duhu tako divno sjedinila bačku Hrvatsku s ostalom našom dragom Kroacijom. A ta je pjesma bila puna ponosa i sreće što je ta mlada i malena četa "Društva Bačkih Hrvata" krenula u srce Hrvatske, da govori da se žrtvuje i da se bori za svetu narodnu stvar" (*Subotičke novine*, 1940., br. 10, str. 3).

²⁹ U *Subotičkim novinama* ne spominje se službeni naziv tih priredbi, već je on sačuvan posredstvom dr. Josipa Andrića u njegovu članku

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 4-5 (78-79),
STR. 719-741

BUŠIĆ, K.:
ODJECI USPOSTAVE...

Društvo Bačkih Hrvata-Njegov osnutak i dosadašnji rad, objavljenom u časopisu *Klasje naših ravni* 1942. godine. Ti gradovi nisu slučajno ođabrani za prvo javno pojavljivanje, što svjedoči i činjenica koju je 3. ožujka 1940. godine u Varaždinu izrekao predsjednik DBH-a, dr. Josip Andrić. On je na retorički naslov svoga izlaganja *Zašto smo došli?* rekao kako je prvi bunjevački preporoditelj, biskup Ivan Antunović, još davne 1870. godine najviše pretplatnika svojih tek pokrenutih *Bunjevačko-šokačkih novina* imao upravo u Varaždinu i Zagrebu, a tek potom među bunjevačko-šokačkim Hrvatima u Subotici, te je Varaždin i tim činom snažno povezan sa Suboticom (J. Andrić, 1942., str. 54-55; *Subotičke novine*, 1940., br. 10, str. 3).

³⁰ Po pisanju *Subotičkih novina*, u pozdravnom govoru prigodom dočeka članova DBH-a prof. Jelačić je u Čakovcu istaknuo: "... neopisivu radost Čakovčana, što po prvi put mogu pozdraviti braću iz bačke Hrvatske, koja je kroz dugo stoljeća imala istu tešku sudbinu kao međimurska Hrvatska" (*Subotičke novine*, 1940., br. 10, str. 3).

³¹ Rudolf Horvat bio je dobar poznavatelj prilika u Bačkoj te je još 1922. godine tiskao u Osijeku manju knjigu pod naslovom *Hrvati u Bačkoj*.

³² Uvodničar *Subotičkih novina*, ističući kako pripreme za Sabor Hrvata Bunjevaca i Šokaca širi nadu da će se donijeti zaključna odluka da se "Bačka do Tise sa Baranjskim trokutom priključi banovini Hrvatskoj, a Banat sa Šajkaškim trokutom dodjeli banovini Srpskoj" (*Subotičke novine*, 1940., br. 10, str. 1).

³³ Autor ističe: "...sada ćemo položiti dokaz ove svijesti, a to nikom ne može biti na krivo, što se odlučujemo na zajednički državni život sa Hrvatima a ne sa Srbima, jer za Hrvate nas veže i Vjera i naše naziranje na svijet i naš narodni život" (*Subotičke novine*, 1940., br. 10, str. 1).

³⁴ U komentaru Jutarnjeg lista ističe se da srpski krugovi pokušavaju izgurati Hrvate iz Vojvodine, dok vukovarski srijemski Hrvat u uvodniku ističe kako je slučaj sa saborom u Subotici najkarakterističniji primjer da Srbi previše očekuju od popuštanja hrvatskoga naroda. Ističe se kako više ne može biti popuštanja, jer su u pitanju hrvatski nacionalni interesi, te traži od Srba ako im je u interesu da jugoslavenska zajednica opstane, neka to pokažu svojim postupcima i prema Hrvatima.

³⁵ Biskup Budanović zbog svoga visokoga položaja unutar Rimokatoličke crkve nije se često uključivao u politički život bunjevačko-šokačke zajednice, ali je kao velik mecena podupirao gotovo sve kulturne akcije. Budanović je u tu svrhu osnovao Zakladu i Subotičku maticu, pod čijim se okriljem od 1933. do 1941. godine organiziraju brojne priredbe s izrazitim nacionalnim karakterom (Temunović, 2002.).

³⁶ Po izvješću prenesenom u *Subotičkim novinama*, Zagrepčani su masovno izašli na ulice kako bi dočekali baranjsko-bačke Hrvate, a ta velika masa građana nosila je brojne hrvatske trobojnice (*Subotičke novine*, 1940., br. 16, str. 2).

³⁷ Od nazočnih članova hrvatskoga narodnoga zastupstva bili su na dočeku velikoga subotičkog izaslanstva još: dr. Josip Pernar, dr. Josip Reberski, dr. Šola, dr. Cividini, Vrkljan, Moguš i Tomo Baburić, kao i počasne postrojbe Trenkovi panduri i uniformirani članovi hrvatskoga društva Petar Zrinski (*Subotičke novine*, 1940., br. 16, str. 1).

³⁸ Andrić je istaknuo: "Presretni smo mi bačko-baranjski Hrvati, okupljeni u Društvu Bačkih Hrvata, nad ovim trijumfalnim dočekom, kojim vas prima bijeli naš Zagreb, ta čežnja sviju Hrvata, gdje god nas ima, i ponosni smo nad ovim vašim dolaskom u središte hrvatstva, jer smo uvjereni da je taj vaš dolazak veliki korak k ostvarenju onoga cilja, što ga svi mi bačko-baranjski Hrvati nosimo u svom srcu: k sjedinjenju drage naše Bačke Hrvatske sa cijelom našom majkom Hrvatskom" (*Subotičke novine*, 1940., br. 16, str. 1).

³⁹ Blaško Rajić je vrlo jasno izrekao želje bačkih Hrvata ističući: "Dolazimo s najozbiljnijom namjerom, da vam kažemo, da hoćemo biti tamo gdje su sva braća Hrvati. Bili smo uvijek Hrvati kao što smo i sad, pa imamo pravo, da budemo tamo gdje su i ostali Hrvati" (*Subotičke novine*, 1940., br. 16, str. 1).

⁴⁰ Maček je u odgovoru na molbu senatora Vukovića izjavio: "... i, no krivo misli onaj, koji drži, da je sporazum od 26. kolovoza svršena stvar. To je tek jedna stuba s koje možemo dalje borbu voditi. Znam da je teško Hrvatima izvan banovine Hrvatske, ne može se to popraviti preko noći, treba borbu izdržati, kao što smo je dosada izdržali. Ne može se tako prelomiti preko koljena, ni što se tiče Bačke i Baranje. ... Kako god izgledale u budućnosti granice banovine Hrvatske, ako hoće da postoji Jugoslavija, onda gdje god ima Hrvata, mora im biti kao i u banovini Hrvatskoj" (*Subotičke novine*, 1940., br. 16, str. 2).

⁴¹ Mačeka je na skupu zamijenio Milutin Majer, a bana Ivana Šubašića podban Ivo Krbeč (*Subotičke novine*, 1940., br. 16, str. 3).

⁴² Rajić se na kraju govora obratio Srbima riječima: "Obracam se na Beograd i na Zagreb. Prvo velim vama Braćo Srbi ne tražite ono što nije vaše" (*Subotičke novine*, 1940., br. 16, str. 3).

⁴³ Andrić svoj članak *Slavlje Bačke Hrvatske u Zagrebu* zaključuje riječima: "Hrvatska je osjetila kucanje srdaca bačko-baranjskih Hrvata, a i oni su se osvjedočili, da čežnja njihovih srdaca za Hrvatskom nailazi na potpuni uzvrat, a to znači, da nema na svijetu te sile, koja bi se konačnom sjedinjenju Bačke Hrvatske sa cijelom Hrvatskom mogla trajno i uspješno oduprijeti" (*Subotičke novine*, 1940., br. 19, str. 5).

⁴⁴ Josip Andrić spominje nerealiziranu pripremu tiskanja *Godišnjaka Bačkih Hrvata*, a u *Subotičkim novinama* od 7. ožujka 1941. godine spominje se priprema tiskanja *Almanaha Bačka Hrvatska*, pa možemo pretpostaviti kako je riječ o istom djelu (J. Andrić; *Klasje naših ravni*, 1942., str. 57 i *Subotičke novine*, 1941., br. 10, str. 1).

⁴⁵ Mađarska država za rat s Kraljevinom Jugoslavijom unovačila je 365 000 vojnika, od kojih je 80 000 honveda sudjelovalo u ratnim operacijama, a njezin se teritorij nakon kraja rata uvećao za 11 601 km², na kojem je bilo oko milijun stanovnika, od kojih tri četvrtine nisu bili mađarske nacionalnosti (Grupa autora, *Istorija Mađara*; 2002., str. 574-575).

IZVORI

Subotičke novine 1939.-1941.

Subotička Danica ili Bunjevačko-šokački kalendar, Subotica 1937.-1941.

Klasje naših ravni 1938. i 1942.

LITERATURA

- Andrić, J. (1942.), Društvo Bačkih Hrvata – Njegov osnutak i dosadašnji rad, *Klasje naših ravni*, Zagreb, str. 52-59.
- Bušić, K. (2003.), Iz prošlosti hrvatske zajednice u Bačkoj – Povijesna problematika usporene nacionalne integracije bačkih Hrvata-Bunjevaca, *Hrvatska Revija* (obnovljeni tečaj), Zagreb, br. 3, str. 19-29.
- Castells, M. (2002.), *Moć identiteta*, Golden marketing, Zagreb, 466 str.
- Čović, M. (1938.), Nacionalna borba bunjevačko-šokačkih Hrvata, *Almanah hrvatskih sveučilištaraca*, Zagreb, str. 133-141.
- Čović, M., Kokić, A. (1939.), *Bunjevci i Šokci*, Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, Zagreb, 39 str.
- Gellner, E. (1998.), *Nacija i nacionalizam*, Politička kultura, Zagreb.
- Gross, M. (1981.) *O integraciji hrvatske nacije, Društveni razvoj u Hrvatskoj (od 16. do početka 20 stoljeća)*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, str. 175-187.
- Gross, M., Szabo, A. (1992.), *Prema hrvatskome građanskom društvu*, Globus, Zagreb, 626 str.
- Horvat, R. (1922.), *Hrvati u Bačkoj (Bunjevci i Šokci)*, Naklada Hrvatskog Lista, Knjiga 1., Osijek, str. 64.
- Katunarić, V. (2003.), *Sporna zajednica – Nove teorije o naciji i nacionalizmu*, Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb 335 str.
- Korunić, P. (1996.), *Problem istraživanja porijekla hrvatske nacije, Spomenica Ljube Bobana 1933.-1996.* Zavod za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 145-157.
- Mačković, S. (2001.), *Josip Vuković-Đido, njegovo političko djelovanje i rezultati, 1926.-1941.*, rukopisni rad, Subotica, str. 14-23.
- Matković, H. (1998.), *Povijest Jugoslavije (Hrvatski pogled)*, Naklada P.I.P., Zagreb, 443 str.
- Martinović, A. (1940.), *Istina o Bunjevcima i Šokcima*, Informativna biblioteka Srpskoga književnog Kluba, Subotica, 19 str.
- Pavičić, S. (1953., pretisak 1994.), *Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji*, Slavonica, Vinkovci, 381 str.
- Pekić, P. (1930.), *Povijest oslobođenja Vojvodine od najstarijih vremena do 1929. godine*, Matica hrvatska, Zagreb, 317 str.
- Rogić, I. (2000.), *Tehnika i samostalnost (Okvir za sliku treće hrvatske modernizacije)*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 639 str.
- Rogić, I. (2003.), *Hrvatski nacionalni identitet i društvene elite*, Glas Koncila i Centar za promicanje socijalnog nauka crkve, Zagreb, str. 13-49.
- Sekulić, A. (1990.), *Bački Bunjevci i Šokci*, Školska knjiga, Zagreb, 355 str.
- Sekulić, A. (1991.), *Bački Hrvati – Narodni život i običaji*, JAZU, Zagreb, 519 str.
- Sekulić, A. (1995.), *Bački Hrvati u težnji očuvanja nacionalnoga identiteta*, Godišnjak br. 13. Ogranak Matice hrvatske Vinkovci, Vinkovci, str. 281-289.
- Skoko, B. (2004.), *Hrvatska (Identitet, image, promocija)*, Školska knjiga, Zagreb, 415 str.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 4-5 (78-79),
STR. 719-741

BUŠIĆ, K.:
ODJECI USPOSTAVE...

Stančić N. (2002.), *Hrvatska nacija i nacionalizam u 19. i 20. stoljeću*, Barbat, Zagreb, 255 str.

Temunović, J. (2002.), *Subotička Matica*, Pučka kasina 1878., Subotica, 157 str.

Vereš, T. (1997.), *Bunjevačko pitanje danas*, Institut "Ivan Antunović" i NIP "Subotičke novine", Subotica.

Žigmanov, T. (2004.), *Recepcija Hrvata u Vojvodini u izvješćima o položaju, ostvarivanju i kršenju ljudskih i manjinskih prava*, *Društvena istraživanja*, 13 (4-5): 891-910.

Echoes of the Establishment of Croatian Banovina in the Bačka-Croatian Public

Krešimir BUŠIĆ

Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb

In the paper the author analyses the response of the Bačka-Croatian (Bunjevac) public to the establishment of Croatian Banovina in 1939-1941. Making use of the available sources, first and foremost newspaper articles, journals and advertising brochures, the author discusses the importance of strengthening political and cultural ties between Zagreb and Subotica on the eve of the Second World War. The author also presents the main guidelines of the process of national integration of the Bačka-Croatian ethnic community into the Croatian nation. Therefore, the decisive role of the Bačka-Croatian elite at the time in preserving national identity, in other words the self-confident declaration of Bačka-Croats and Šokci group as Croats, is observed. The resistance of the Bačka-Croatian community against frequent attempts of assimilation by Serbian hegemonistic circles has also been presented. The author stresses the importance of the little known public support and activities on the part of the Bačka-Croatian cultural and political elites with the aim of annexing "Bačka Croatia", that is, annexing six northern Bačka and Baranja counties with the majority of Catholic Šokci and Bunjevci populations to the independent Croatian Banovina.

Die Gründung des Banats Kroatien und ihre Reperkussionen unter den Kroaten der Batschka

Krešimir BUŠIĆ

Ivo-Pilar-Institut für Gesellschaftswissenschaften, Zagreb

Der Autor untersucht in seinem Artikel, wie die Gründung des Banats Kroatien (Banovina Hrvatska: territoriale und Verwaltungseinheit innerhalb des Königreiches Jugoslawien),

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 14 (2005),
BR. 4-5 (78-79),
STR. 719-741

BUŠIĆ, K.:
ODJECI USPOSTAVE...

das von 1939 bis 1941 existierte, von den in der Batschka (hauptsächlich in Subotica) lebenden Kroaten (Bunjevci) aufgenommen wurde. Aufgrund von verfügbaren Quellen, v.a. Zeitungsartikeln, Zeitschriften und Propagandamaterial, analysiert der Verfasser die Bedeutung der gestärkten politischen und kulturellen Beziehungen zwischen Zagreb und Subotica in den Jahren vor Ausbruch des Zweiten Weltkriegs. Ebenfalls kurz dargestellt werden die grundlegenden Entwicklungslinien, denen gemäß der Prozess der nationalen Integrierung der Batschka-Kroaten in die kroatische Nation verlief. Daher wird die Rolle ihrer Eliten untersucht, die in dem erwähnten Zeitraum für die Bewahrung der nationalen Identität bzw. für die selbstbewusste Deklarierung der Bunjevci und Šokci als Kroaten von ausschlaggebender Bedeutung waren. Der Autor verweist ebenso auf den Widerstand der Bunjevci gegen wiederholte Assimilierungsversuche von Seiten serbischer Hegemonisten und unterstreicht die Bedeutung, den das wenig bekannte öffentliche Engagement und die propagandistische Tätigkeit führender Persönlichkeiten aus dem kulturellen und politischen Leben der Bunjevci hatte, welche nämlich das Ziel verfolgten, die "Kroatische Batschka", d.h. sechs Bezirke in der Nord-Batschka und der Baranja, die überwiegend mit Katholiken kroatischer Herkunft besiedelt waren, dem Banat Kroatien anzuschließen.